

yılmıştı. Küçük hindistan cevizi ve kabuğundan elde edilen meys (mace) gibi önemli baharat türleri bu adalarda üretilir. Cavalılar VI. yüzyıldan beri hindistan cevizi karşılığında takas usulü ile yiyecek ve giyecek alışverişi yaparlardı. Çinli tüccarlar da değerli baharatla porselen değişimi yapmışlardır.

Portekizli denizci Vasco da Gama'nın Ümitburnu'ndan dolaşarak Hindistan'a ulaşan deniz yolunu keşfetmesinden kısa süre sonra Portekizliler, dünya baharat ticaretini tekellerine almak gayesiyle Malaya'da önemli bir ticaret merkezi olan Malaka'yı ele geçirdiler (1511). Kızıldeniz üzerinden Mısır ile Doğu Hint adaları arasında yapılan baharat ticareti bu yeni yolun keşfinden dolayı eski önemini kaybetti. Sömürgeciler baharat üreten Ternate, Tidore ve Ambonia adalarına ulaştılar ve oralarda ticarî merkezler kurdular. Portekizliler ticaret vasıtasıyla adalılardan baharat satın almalarına rağmen hiçbir zaman Banda adalarında bir üsse sahip olamadılar. Hollandalılar XVII. yüzyılın başında Doğu Hint adalarını sömürgeleştirdikleri zaman, Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin filosu tehdit yoluyla ve bazan da anlaşmalarla Maluku (Moluccas), Ambon ve Banda ada gruplarındaki küçük hindistan cevizi, kara biber ve karanfil gibi baharat maddelerinin ticaretini denetimleri altına almayı başardılar. Banda adalarında oturanların ürettikleri baharatı diğer milletlerin tüccarlarına da satmaları Hollandalılar'ı kızdırdı ve bu yüzden 1621'de Banda adalarına karşı bir şiddet hareketine girişerek baharat ticaretini denetimleri altına almak gayesiyle 15.000 kişiyi katlettiler. Hollanda'nın Banda adalarında giriştiği bu katliam asırlarca üzüntü ile anılmıştır. İngiliz ve Fransızlar'ın küçük hindistan cevizi ağacının fiderlerini kaçırmaya başladıkları 1800 yıllarından sonra meys ticareti azaldıysa da Hollandalılar 1620'lerden 1942'ye kadar Banda adalarında bu ticareti kontrolleri altında tuttular. II. Dünya Savaşı sırasında Japon orduları Maluku ve Banda ada grupları dahil Güneydoğu Asya adalarının tamamını işgal ettiler. Hollanda sömürge yönetiminin sona ermesi üzerine (1949) Banda adaları halkı Maluku adaları halkıyla beraber, bu bölgede kurulan Endonezya'dan ayrı bir cumhuriyet kurma isteğiyle isyana kalkıştılar da (1950) isyan bastırıldı ve bu adalar da Endonezya sınırları içinde kaldı.

Banda adaları, daha çok Creole Moluccan adıyla bilinen karışık bir kültüre sahiptir. Burada yaşayan 25.000 nüfus arasında müslümanlar bulunduğu gibi başka dinlere mensup olanlar da vardır. 350 yıldan fazla süren Hollanda sömürge idaresinden bugüne ulaşan Neira'daki Belgica ve Nassau kaleleri ile Lonthor adasındaki Hollandia Kalesi en önemli mimari eserlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kāmūsü'l-a'lām, II, 1222; Şahid Hüseyin Rizaki, *İndonisiya*, Lahor 1974, s. 21-22; M. C. Ricklefs, *A History of Modern Indonesia*, London 1981, s. 21; D. G. E. Hall, *A History of South-East Asia*, London 1987, s. 325-328; A. W. Nieuwenhuis, "Banda Adaları", *İA*, II, 301-302; C. C. Berg, "Banda Islands", *EI*² (İng.), I, 1012.

MUHAMMAD ABDUL JABBAR BEG

BANDIRMALİ HÂMİD EFENDİ

(ö. 1139/1726)

Celvetî şeyhi,
İstanbul Üsküdar'daki
Bandırmalizâde Tekkesi'nin kurucusu
(bk. BANDIRMALİZÂDE TEKKE'Sİ).

BANDIRMALİZÂDE TEKKE'Sİ

İstanbul Üsküdar'da
Hâşimî Âsitânesi olarak tanınan
XVIII. yüzyıla ait bir Celvetî tekkesi.

Üsküdar'ın İnadiye semtinde, eski adı Menzilhane Yokuşu olan Gündoğumu caddesinin Karacaahmet Mezarlığı'na ulaştığı noktada inşa edilmiş olan tekke, kaynaklarda Bandırmalı, Bandırmalı Şeyh Yûsuf Efendi, Seyyid Hâşim Baba ve İnadiye gibi isimlerle de anılmaktadır. Tekke, Celvetiyye şeyhlerinden Seyyid Yûsuf Nizâmeddin Efendi (ö. 1166/1752-53) için daha önce evinin bulunduğu yerde Vezîriâzam Hekimoğlu Ali Paşa tarafından 1145 (1732) yılında inşa ettirilmiştir. Bâninin, fevkanî tevhidhânesini minberle donatarak aynı zamanda cami olarak da kullanılmasını sağladığı tekkenin masraflarının Davutpaşa'da bulunan külliyesinin vakfından karşılandığı bilinmektedir. Ayrıca Kâmil Ahmed Paşa, Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi hayatta iken, ileride kendisinin ve haleflerinin sandukalarını barındıracak olan türbeyi ilâve ettirmiştir. 1755'te Vezîriâzam Şehlâgöz Ahmed Paşa eliyle yeni baştan inşa edilen Bandırmalizâde Tekkesi daha sonra Firârî Hasanpaşazâde Abdullah Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. Geçen yüzyılda da birtakım onarımlar geçirdiği anlaşılan ve kapatıldığı 1925 yılında tamire muhtaç durumda olan tekke bir süre sonra hızla harap olmuş, kadro dışı bırakılan cami-tevhidhâne 1930'da çökmüş, geriye kalan bölümlerin büyük kısmı 1942'de yanmış, günümüze ise bazı duvar kalıntıları ile bir iki bakımsız kabir intikal edebilmiştir.

Tekkeye adını vermiş olan ilk postnişin Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi, Celvetî şeyhlerinden Bandırmalı Hâmid Efendi'nin (ö. 1139/1726) oğludur. Bandırmalı olarak tanınmakla birlikte Morali olduğu da rivayet edilen Şeyh Hâmid Efendi, Celvetî şeyhi Tophaneli Veliyyüddin Efendi'nin yanında sülûk'ünü tamamladı ve onun halifesi oldu. Daha sonra Üsküdar'ın çeşitli camilerinde vazaz verdi ve irşad faaliyetinde bulundu. Kabri tekkenin hazîresindedir. Fındıklılı İsmet Efendi, herhangi bir kaynak göstermeden, Bandırmalı ailesinin Ca'fer es-Sâdık neslinden olduğunu belirtir. Aynı aileden Mir'âtü't-turuk ve Mecmûa-i Tekâyâ müellifi Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi de cedlerinin İmam Mûsâ el-Kâzım soyundan geldiğini söyler. Bandırmalı Şeyh Hâmid Efendi'nin nesli, tekkenin kurucusu olan oğlu Yûsuf Nizâmeddin'le torunları Küçük Hâmid Efendi ve Hâşim Baba ile devam etmiştir.

Babasından ve Hüdâyî Âsitânesi şeyhi Erzincanlı Mustafa Efendi'den Celvetî usulü üzere sülûkünü tamamlayan Yûsuf Nizâmeddin Efendi ilim ve irfanı sayesinde Üsküdar'ın sevilen ve sayılan bir şeyhi oldu. Üç yıl kadar Medine'de bulundu. Babasının ölümünden sonra üstlendiği irşad görevini kendisinin şeyhliği zamanında inşa edilen tekkede ölüncüye kadar sürdürdü. Yûsuf Nizâmeddin Efendi, oğulları Küçük Hâmid Efendi ve Hâşim Baba ile damadı Dolayobalı Şeyh Veliyyüddin Efendi'yi yetiştirmiştir.

Yûsuf Nizâmeddin Efendi'nin büyük oğlu Küçük Hâmid Efendi (ö. 1172/1758-59), babasının yanında Celvetî usulü üzere sülûkünü tamamladıktan sonra İslâmî ilimler konusundaki bilgisini geliştirmek maksadıyla Suriye, Mısır ve Hicaz bölgelerinde seyahatlerde bulundu. Bu seyahatleri sırasında Kâdiriyye, Şâzelîyye ve Nakşibendiyye tarikatlarından icâzet aldı. Babası hayatta olduğundan şeyhlik görevine Fıstıkağacı'ndaki Selâmi Ali Efendi Tekkesi'nde başladı, daha sonra memleketi Bandırma'ya gitti ve orada vefat etti. Nakşibendî şeyhlerinden Ali Efendi Zâviyesi hazîresine gömülen Küçük Hâmid Efendi'nin Bursalı Meh-

med Tâhir'in verdiği bilgiye göre yirmiyeye yakın eseri bulunmaktadır.

Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi hayatı iken büyük oğlu Küçük Hâmid Efendi Selâmi Ali Efendi Tekkesi'nin meşihatini üstlendiğinden kendisi vefat edince yerine diğer oğlu Şeyh Mustafa Hâşim Efendi (ö. 1197/1783) geçti. Hâşim Mustafa Baba veya Hâşim Baba adları ile tanınan bu zat gençliğinde Melâmîliğe ve Bektaşîliğe de intisap etmiş, Mısır'da bulunduğu sırada Kahire'deki meşhur Baba Kaygusuz Tekkesi'nde Kasrû'l-Ayn şeyhi Hasan Baba'dan el almış, bir müddet İstanbul'da Bektaşîler'in temsilcisi olmuş, hatta dört yıl süreyle Hacıbektaş'taki pîr evinde dedebabalık yapmıştır. Bandırmalizâde Tekkesi'ndeki meşihatı sırasında bağlı bulunduğu Celvetiyye tarikatının Hâşimiyye kolunu kuran Hâşim Baba'nın cenazesinin, Celvetiyye âdâbına ters düşen meşrebinden ötürü Hüdâyî Âsitânesi postnişini Büyük Rüşen Efendi tarafından içeri sokulmadığı ve cenaze namazının yol üzerindeki musallâda kılındığı rivayet edilir (geniş bilgi için bk. HÂŞİM BABA). Hâşim Baba'dan sonra Hâşimiyye'nin âsitânesi ve pîr evi olan Bandırmalizâde Tekkesi'nin postuna Şeyh Mehmed Galib Efendi, daha sonra da bu zatın neslinden gelen şeyhler oturmuşlardır.

Bandırmalizâde Tekkesi'nin mimari özellikleri hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. Çoğunluğu ahşap olan tekkenin fevkanî cami-tevhidhânesi, Gündoğumu caddesi yönünde sütunlara oturan bir çıkma ile genişletilmişti. Harem ve selâmlığa ait muhtelif odalar mevcuttu. 1941 yılına ait fotoğraflarda türbe duvarlarının ve çatısının kısmen çökmüş olduğu, ahşap hatıllarla takviye edilmiş moloz taş örgülü duvarlara sahip olan türbenin alaturka kiremit kaplı bir ahşap çatı ile örtülü bulunduğu görülür. Cadde üzerinde sıralanan pencereler tuğla örgülü sepet kulpu kemerlerle donatılmış, biri hariç diğerleri dışarıdan dikkörtgen açıklıklı ahşap pervazlarla kuşatılmıştı. Türbenin bir dizi ahşap direklerle ayrılmış olan kuzey kesiminde Hâşim Baba'nın etrafı basit demir parmaklıklarla kuşatılmış olan yüksek ahşap sandukası yer almaktaydı. Boyutları daha ufak olan diğer sandukalar kendisinden sonraki şeyhlerle aile efradına aitti. Tekkenin yıkılmasından sonra Şeyh Yûsuf Nizâmeddin Efendi'nin naaşı Üsküdar'da Çiçekçi Camii hazîresine, Hâşim Baba'nınki ise aynı arsanın güney ucuna nakledilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi*, II, 210-213; Âsitâne Tekkeleri, s. 3; *Mecmûa-i Cevâmi*, II, 60-61; Bandırmalizâde, *Mir'âtü't-turuk*, İstanbul 1306, s. 43-47; a.mlf., *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 3; *Sicill-i Osmânî*, IV, 664; Mehmed Râif, *Mir'ât-i İstanbul*, İstanbul 1314, s. 112-113; Mehmed Sâmî, *Esmâr-ı Esrâr*, İstanbul 1316, s. 40; *Osmanlı Müellifleri*, I, 62-63, 189-190; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 65; Ergun, *Antoloji*, II, 409, 479, 490; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1965, II, 10; Behcetî, *Merâkid-ı Mu'tebere-i Üsküdar*, s. 38; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, I, 61, 168-169, 419; Zâkir Şükür, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 21; H. Kâmil Yılmaz, *Aziz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul 1982, s. 242-245, 277; İsmet, *Tekmiletü's-Şakâik*, s. 477, 484-485, 516; B. Çeçener, "Üsküdar Mezarlıkları, Türbeleri ve Hazireleri", *TTOK Belleteni*, XLIX/328 (1975), s. 18 vd.; R. Ekrem Koçu, "Bandırmalı Tekkesi ve Camii", *İst. A*, IV, 2102.

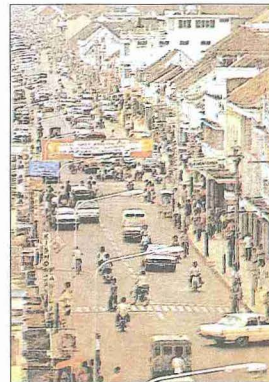
M. BAHA TANMAN – H. KÂMİL YILMAZ

BANDUNG

Endonezya'da
Batı Cava eyaletinin merkezi.

Endonezya'nın üçüncü büyük şehri olan Bandung, Cava adasının iç kısımlarında denizden yüksekliği 730 m. civarında bulunan bir plato üzerinde kurulmuştur; etrafında volkanik dağlar ve tepeler yer alır. Tjikapundug nehrinin ikiye ayırdığı şehrin fazla miktarda yağmur almasından dolayı yumuşak bir iklimi vardır; çevresi yeşillik ve ormanlıklarla kaplıdır. Ülkenin başşehri Cakarta'ya 180 km. uzaklıkta bulunan Bandung Endonezya'nın ticaret, endüstri, eğitim ve taşımacılık merkezlerinden biridir.

XVII. yüzyılda Ceribon sultanı tarafından Tjitarum nehri kıyısında kurulmuş olan Bandung, XIX. yüzyılın başlarında Hollanda genel valisi H. Willem Daendels tarafından bugünkü yerine nakledilerek Batı tarzında yeniden inşa edildi. Kısa bir dönem (1811-1816) İngiliz-

Bandung'un
Asya - Afrika
caddesinden
bir görünüşü -
Cava /
Endonezya

ler'in elinde kaldıktan sonra tekrar Hollandalılar'ın eline geçen şehir II. Dünya Savaşı'nda Japonya tarafından işgal edildi (1942). Savaşın sona ise Endonezya'nın bağımsızlığını ilân etmesi (17 Ağustos 1945) üzerine bu ülkenin sınırları içerisinde yer aldı.

Batı ve geleneksel Cava stilinde inşa edilmiş mimari eserleri, özellikle büyük camileri, parkları ve eğitim kurumlarıyla ünlü olan şehir, burada 1955 yılında toplanan Asya - Afrika Ülkeleri Konferansı ile de adını dünyaya duyurmuştur. Bandung'da tarım, tekstil, kimya, seramik, kâğıt ve tüketim maddeleri endüstrileri gelişmiştir. Etrafındaki dağ ve tepelerin eteklerinde çay ile kauçuk ve kınakına ağaçları yetiştirilmekte ve bunlar şehirdeki fabrikalarda işlenmektedir. Burada bulunan kinin fabrikaları, II. Dünya Savaşı'ndan önce dünya kinin üretiminin % 80'ini gerçekleştirmekteydi.

Çoğunluğu müslüman yaklaşık 1.800.000 nüfuslu bir şehir olan Bandung'da çok sayıda yüksek okul, üniversite, akademi ve enstitü bulunmaktadır. Sömürge döneminde açılmış olan Bandung Teknik Yüksek Okulu üniversite seviyesinde bir müessese olup bugün Endonezya Üniversitesi'ne bağlıdır ve matematik ile fen fakültelerinden oluşmaktadır. Negeri Padayayan ve Parankiyengen üniversitele-riyle Bandung Jeoloji ve Tekstil akademileri şehrin başlıca öğretim kurumlarıdır. Ayrıca Bandung yakınlarında Lembang'da Boscha Gözlemevi ile bir nükleer araştırma merkezi bulunmaktadır.

Bandung Konferansı. 18-24 Nisan 1955 tarihlerinde Bandung'da toplanan Asya-Afrika Ülkeleri Konferansı, buraya nispetle Bandung Konferansı adıyla bilinir. II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda bağımsızlığına kavuşan irili ufaklı birçok Asya ve Afrika ülkesi bağımsızlıklarını korumak, Batı'nın sömürgeci ve emperyalist politikaları karşısında mücadele etmek için çeşitli konularda iş birliği yapma lüzumunu görmüşler ve bu amaçla ilki, Endonezya Başbakanı Dr. Ali Sastroamidjojo'nun teşebbüsüyle Mayıs 1954'te Birmanya, Seylan, Hindistan, Pakistan ve Endonezya'nın iştirakiyle Seylan'ın başşehri Colombo'da, ikincisi de Aralık 1954'te Endonezya'nın Bogor şehrinde iki ayrı toplantı yapmışlardı. İkinci toplantıda 1955 yılında Bandung'da Asya ve Afrika ülkelerinin katılacakları bir konferansın yapılması için karar alındı. Konferans, Güney ve Kuzey Kore, Güney Afrika Cumhuriyeti, İsrail ve Milli-